

connexions

Polítiques públiques per a unes societats més feministes

vista prèvia >

Les polítiques públiques tenen biaix de gènere. En tots els àmbits. Per contrarestar-ho cal que la perspectiva feminista sigui transversal i present arreu. En aquest article se situen algunes de les propostes que han de formar part d'una agenda feminista per construir societats més justes i igualitàries.

**Marta Curull Sentís,
Cristina Ferrer,
Marina Muñoz Puig,
Alessandra Palomar Fuertes,
Olympia Arango**

Economistes de l'Espai 08

@espaizerovuit

El gènere de les polítiques

Els estudis de gènere sobre polítiques públiques han posat de manifest que, tot i ser neutres al gènere, poden tenir un impacte diferenciat en homes i dones. Per una banda, les activistes i acadèmiques feministes senyalen que les polítiques públiques s'han dissenyat des d'una mirada força limitada sobre allò que s'entén com a assumpte polític; ja que les institucions públiques s'han centrat a abordar aquells afers relacionats amb l'esfera pública.¹ Per exemple, les anàlisis de les polítiques de l'Estat del benestar mostren com aquestes contribueixen a mantenir un model de família nuclear heterosexual, a través de reforçar la divisió sexual del treball i de vincular l'accés a drets socials al treball remunerat.² Tanmateix, les feministes han qüestionat la rígida separació entre esfera privada i esfera pública. Als anys 1970, amb l'eslògan «allò personal és polític», els moviments feministes van situar en l'agenda política qües-

tions «relatives» a l'esfera privada, com les cures, els drets sexuals i reproductius i la violència de gènere, ampliant així els temes a tractar per part de les institucions públiques.³

Per altra banda, els estudis feministes ens mostren com les relacions de poder són centrals en l'elaboració i implementació de les polítiques públiques. En aquest sentit, el gènere, així com d'altres eixos de desigualtat com l'ètnia, la sexualitat, l'edat, la diversitat funcional o la classe social, són inherents en els seus processos d'elaboració.⁴ Per tant, les polítiques públiques poden contribuir a la (re)producció del gènere i d'altres desigualtats quan, per exemple, en la promoció de permisos de maternitat i paternitat, els discursos se centren en la participació dels pares en la criança, reproduint un model de relacions heterosexuales.⁵ Al (re)produir aquestes normes sexistes o heteronormatives, entre d'altres, es reforcen els privilegis de determinats grups de la població,

mentre que posen en una situació de desavantatge a d'altres, limitant les seves oportunitats i accés als recursos. Les polítiques públiques poden ser una eina per al canvi social i, per aquest motiu, necessiten incorporar una perspectiva de gènere i interseccional.

Perseguint aquest objectiu de transformació social, en aquest article ens centrem a analitzar les desigualtats de gènere existents en quatre àmbits concrets —usos del temps, política fiscal, STEM i salut— i, alhora, proposem polítiques públiques amb perspectiva de gènere per redreçar les desigualtats que generen les polítiques cegues al gènere.

Usos del temps

Els sistemes econòmics capitalistes han estructurat les societats al voltant del treball productiu assalariat, i han invisibilitzat el treball reproductiu i de cures. Degut a la divisió sexual del treball, són les dones qui s'ocupen de manera majoritària d'aquestes tasques, principalment entre les parets de les llars. Aquesta organització de tasques i temps

1 KANTOLA; LOMBARDO, *Gender and Political Analysis*.

2 CICCIA; SAINSBURY, «Gendering welfare state analysis: tensions between care and paid work».

3 KANTOLA; LOMBARDO, *Gender and Political Analysis*.

4 LOMBARDO; MEIER, «Challenging boundaries to expand frontiers in gender and policy studies».

5 BACCHI, «Policies as Gendering Practices: Re-Veiling Categorical Distinctions».

La doble càrrega i la desigualtat de gènere al mercat laboral s'han convertit en els darrers anys en una preocupació central de governs i institucions

genera desigualtats de gènere tant a l'esfera pública com privada.

Des de la dècada de 1970, a Catalunya, les dones han augmentat la participació al mercat de treball remunerat passant de poc més d'un 30% a apropar-se al 60% al 2017.⁶ Tot i això, en els darrers anys la bretxa de participació ha quedat estancada al voltant dels 10 punts percentuals. Paral·lelament, els diferencials de gènere en el repartiment del treball de cures també han començat a reduir-se, però no en la mateixa proporció. Segons les dades més recents,⁷ al 2017 les dones dedicaven 3,8 hores diàries a les tasques reproductives, gairebé el doble que els homes, que en dedicaven dues. Com a conseqüència de treballar tant en feines remunerades com en cures no remunerades, les dones treballen un total de més hores i tenen menys temps lliure, fenomen que es coneix com la doble càrrega i que té efectes fins i tot en la

salut.⁸ Segons un estudi,⁹ la pandèmia hauria pogut empitjorar aquesta situació fent augmentar la bretxa en el total d'hores treballades entre homes i dones. Al mateix temps, el fet d'ocupar-se de manera desproporcionada i invisibilitzada de les tasques reproductives, impedeix que les dones participin de manera igualitària al mercat de treball, fent que es concentrin en feines més flexibles i a temps parcial,¹⁰ amb penalitzacions en els salaris i les hores treballades. Així, les dones de mitjana són més pobres econòmicament,¹¹ però també en temps, tenen menys accés a subsidis i pensions¹² i són més dependents econòmicament.

La doble càrrega i la desigualtat de gènere al mercat laboral s'han

convertit en els darrers anys en una preocupació central de governs i institucions. L'origen del problema s'ha situat en les tasques de cures que s'han entès com un obstacle per a l'empoderament femení. D'aquesta manera, algunes polítiques públiques s'han marcat com a objectiu reduir aquesta càrrega per a les dones, intentant minimitzar el seu pes i millorar, així, els seus resultats al mercat laboral. Malgrat això, el treball reproductiu no és una feina sense valor. Conté tot aquell temps dedicat a sostenir i reproduir la vida, resoldre les necessitats humanes i donar benestar a les persones i és, per tant, essencial.¹³ Les cures són tan imprescindibles que no han pogut reduir-se, sinó que han acabat sent privatitzades i externalitzades. Actualment, quan les tasques de cures són remunerades es realitzen en condicions de precarietat i temporalitat i recauen de manera desproporcionada en dones migrades.¹⁴ Així doncs, aquesta privatització està permetent l'empoderament d'al-

6 OBSERVATORI DEL TREBALL I MODEL PRODUCTIU, «La situació de desigualtat salarial a Catalunya entre homes i dones».

7 Dades de 2017 del CIS.

8 LANDSTEDT; HARRYSON; HAMMARSTRÖM, «Changing housework, changing health? A longitudinal analysis of how changes in housework are associated with functional somatic symptoms».

9 FARRÉ (et al.), «Gender inequality in paid and unpaid work during Covid-19 times».

10 RIUDAVETS; MUÑOZ, «Treball essencial: precarietat i polítiques públiques - Treball no remunerat».

11 GORJÓN; LIZARRAGA, «El incesante goteo contra la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres».

12 VARA, «Gender inequality in the Spanish public pension system».

13 MORAN; PARIENTE; HERRERO, «Temps per la vida. Una reflexió contextualitzada a la ciutat sostenible».

14 PRIETO; ALVARIÑO, «Treball essencial: precarietat i polítiques públiques - Cures remunerades».

En lloc de reduir o eliminar les cures, una política pública feminista hauria de tenir com a objectiu revaloritzar aquestes tasques reproductives

gues dones, però augmentant les desigualtats socials entre qui es pot i qui no es pot permetre comprar les cures al mercat i també respecte a qui es dedica a les cures de manera remunerada, però precària.¹⁵

En lloc de reduir o eliminar les cures, una política pública feminista hauria de tenir com a objectiu revaloritzar aquestes tasques reproductives. Repartir-les millor, per tal que no generin desigualtats de gènere, però tampoc augmentin les desigualtats socials.

En aquest sentit, polítiques com la equitat i intransferibilitat dels permisos per naixement han demostrat ser efectives en incorporar els homes a les tasques de cura dels infants,¹⁶ però també en millorar el repartiment de les feines domèstiques.¹⁷ També hi ha evidència

empírica que els fills i filles de pares que han agafat la baixa de paternitat tenen actituds de gènere més igualitàries, participen de manera més equitativa en les tasques de la llar i preveuen un repartiment del temps menys estereotípic a les seves llars quan siguin adults.¹⁸ Així doncs, la literatura ensenya que aquestes polítiques tenen efectes positius no només en la desigualtat de gènere avui en dia, sinó també en les criatures, generant canvis potencials a llarg termini. Amb l'objectiu de generalitzar i aprofundir en aquests resultats, el sistema educatiu hauria d'exposar les criatures a normes socials contra-estereotípiques que possessin en valor el treball essencial i la seva distribució paritària.

Per aconseguir millorar els índexs de desigualtat, cal anar més enllà i acompanyar i facilitar aquests canvis en les actituds. Polítiques com la reducció de la jornada de treball remunerat són bones estratègies per a valoritzar i repartir les tasques reproductives. També hi està havent

una creixent preocupació per construir ciutats que permetin una millor conciliació entre la feina i la vida, i la creació de comunitats que redueixin la pobresa de temps.¹⁹ Propostes com una Renda Bàsica Universal també contribuirien a reconèixer i valorar les esferes que queden fora del treball productiu remunerat i podrien permetre un millor repartiment de les tasques de cures. Alhora, també servirien per treure de la pobresa o la precarietat aquelles dones que es dediquen completament al treball reproductiu.²⁰ Finalment, també cal una provisió pública i universal de les cures i un reforç de l'Estat del benestar: llars d'infants, centres dedicats a l'atenció de la vellesa, educació, sanitat... El subministrament per part del sector públic garanteix l'accés, amb efectes demostrats en la desigualtat d'ingressos entre

15 BEIER, «Marxist perspectives on the global enclosures of social reproduction».

16 NEPOMNYASCHY; WALDFOGEL, «Paternity leave and fathers' involvement with their young children»; FARRÉ; GONZÁLEZ, «Does paternity leave reduce fertility?»; HUERTA (et al.), «Fathers' leave and fathers' involvement: Evidence from four OECD countries».

17 BÜNNING, «What happens after the 'daddy months'? Fathers' involvement in paid work, childcare, and housework after taking parental leave in Germany».

18 FARRÉ (et al.), «Changing gender norms across generations: Evidence from a paternity leave reform».

19 MORENO, «Viure en proximitat, la ciutat dels 15 minuts». RAMÍREZ-SAIZ (et al.), «Can Proximal Environments Prevent Social Inequalities Amongst People of All Ages and Abilities? An Integrative Literature Review Approach»; KUSSY; PALOMERA; SILVER, «The caring city? A critical reflection on Barcelona's municipal experiments in care and the commons».

20 FRASER, «After the family wage: A postindustrial thought experiment»; ZELLEKE, «Institutionalizing the universal caretaker through a basic income?».

Diversos estudis han demostrat com la tributació conjunta de l'IRPF disponible per a matrimonis reforça la divisió sexual del treball

mares i pares,²¹ però també posa en valor aquestes feines i garanteix que es realitzin amb sous justos i bones condicions laborals.

Política fiscal i igualtat de gènere

La política fiscal és el conjunt de totes aquelles lleis, normes i disposicions que regulen l'obtenció d'ingressos públics, majoritàriament a través de tributs. La literatura macroeconòmica ha explicat que els diferents sistemes impositius poden generar desigualtats de gènere. Per exemple, els economistes Alexander Bick i Nicola Fuchs-Schündeln,²² en el seu estudi macroeconòmic que inclou diferents països de l'OCDE, conclouen que les tarifes de l'impost sobre la renda de les persones físiques —més conegut com a IRPF a l'Estat espanyol— per a persones casades contribueixen a crear desigualtats econòmiques entre homes i dones. Aquestes tarifes generen incentius que beneficien les parelles

que adopten rols de gènere tradicionals basats en la divisió sexual del treball —on l'home s'especialitza en el treball productiu i la dona en el treball reproductiu— de manera que s'incrementa la dependència econòmica de les esposes respecte els seus marits.

Diversos estudis han demostrat com la tributació conjunta de l'IRPF disponible per a matrimonis reforça la divisió sexual del treball.^{23,24} Aquests estudis indiquen que els impostos no són neutres al gènere, contribuint al manteniment dels rols de família tradicionals. En les tributacions conjuntes es penalitza principalment la perceptora secundària —que majoritàriament són les dones—, ja que s'aplica el tipus impositiu de la renda conjunta, que serà un tipus impositiu més elevat que el que se li aplicaria si tributés de forma individual. A més, aquests estudis apunten que les deduccions per muller dependent són més quantioses que les per fills o filles dependents. Per tant, famílies

tradicionals formades per dos adults amb capacitat de treballar poden accedir a deduccions més quantioses que les famílies monoparentals. Això perjudica especialment les dones, que representen el 82% de famílies monoparentals.

Els experts i expertes en política fiscal reclamen des de fa temps la individualització de l'IRPF. Això comportaria la desaparició de la tributació conjunta i les deduccions per muller dependent, però mantindria les deduccions per fills i filles, que haurien de ser més quantioses en cas de famílies monoparentals. Actualment, únicament les famílies nombroses gaudeixen d'aquestes deduccions més elevades, que són independents de la renda. Això permetria desvincular el sistema impositiu d'una concepció tradicional de la família i donar cabuda a les noves realitats familiars. A més, la individualització de l'IRPF beneficiaria principalment les dones amb rendes més baixes, ja que estarien subjectes a un tipus impositiu inferior que si fessin una tributació conjunta amb els seus marits.²⁵ Tot i això, els rols de gènere

21 ANDERSEN; NIX, «Can the child penalty be reduced? Evaluating multiple policy interventions».

22 BICK; FUCHS-SCHÜNDELN, «Taxation and labour supply of married couples across countries: A macroeconomic analysis».

23 PAZOS MORÁN, «¿Afectan los impuestos a la (des)igualdad de género? El caso del IRPF español».

24 MARTÍNEZ; CUTILLAS; DE LA FUENTE, «La Fiscalidad en España desde una perspectiva de género».

25 Ídem.

Les dones acostumen a tenir trajectòries laborals més discontinües, a treballar en major mesura a jornada parcial i a concentrar-se en llocs de treball més precaris que els homes

també són rellevants quan s'estudien les tributacions individuals de matrimonis heterosexuales.²⁶ Per tant, aquestes polítiques fiscals s'haurien d'acompanyar d'altres mesures de suport i reconeixement del treball de cures i la seva desvinculació dels rols de gènere.

Per altra banda, el sistema de pensions també genera desigualtats de gènere. Les dones acostumen a tenir trajectòries laborals més discontinües, a treballar en major mesura a jornada parcial i a concentrar-se en llocs de treball més precaris que els homes, generalment a causa del treball de cures.^{27,28} A més, degut al racisme present en el mercat laboral, les dones racialitzades i/o migrades ho tenen encara més difícil per a accedir a una carrera laboral que els permeti ser econòmicament independents. Segons dades de l'Institut Català de les Dones, la bretxa de gènere en les pensions és la bretxa econòmica més gran i

augmenta amb l'edat.²⁹ Per fer front a aquesta desigualtat, des del 2015 es pot demanar el complement de maternitat que pretén compensar la bretxa salarial causada per la maternitat o paternitat. El poden demanar tant homes com dones, però només un dels membres de la parella. El complement suposa 28€ mensuals addicionals per a aquelles persones que el demanin. Aquesta ajuda, però, és insuficient si tenim en compte que s'ha estimat que la bretxa salarial abans de la maternitat és aproximadament d'un 5% i augmenta fins el 17%.³⁰ A més, aquest complement no considera parelles formades per dues dones en què les dues han maternat. Tampoc té en compte el treball que realitzen majoritàriament les dones que tenen cura de persones adultes dependents i que també genera una bretxa salarial. En aquest cas, una mesura necessària a curt termini per a reduir la desigualtat de gènere en les pensions seria l'augment dels complements de maternitat, la incorporació de noves realitats familiars i la inclusió dels supòsits

de cura de persones adultes dependents.

Com hem dit anteriorment, les dones tenen carreres laborals discontinües degut al treball de cures. Una altra proposta per reduir la desigualtat de gènere en les pensions seria reconèixer el treball de cures i valorar-lo a l'hora de calcular els anys treballats. A llarg termini seria necessari trencar amb la divisió binària del treball productiu i reproductiu i garantir l'accés a la pensió de jubilació independentment de la participació en el mercat de treball.³¹ Seguint l'exemple d'Argentina, es podria computar un any de cotització per cada fill o filla —dos en cas d'adopció— i reconèixer els períodes de baixa i excedència en cas de no arribar al mínim d'anys cotitzats als 60 anys.³²

Finalment, el sistema fiscal genera desigualtat de gènere a través dels impostos indirectes com l'IVA. Fins fa poc, els productes d'higiene

26 ICHINO (et al.), *Taxes, Childcare, and Gender Identity Norms*.

27 GOLDIN, *Career and Family*.

28 INSTITUT CATALÀ DE LES DONES, *Dones en el treball. Dossier estadístic elaborat per l'Observatori d'Igualtat de Gènere*.

29 Ídem.

30 ANGHEL; CONDE-RUIZ; MARRA DE ARTIÑANO, «Brechas salariales de género en España».

31 JEFFERSON, «Women and retirement pensions: A research review».

32 RIUDAVETS; MUÑOZ, «Treball no remunerat: essencialitat, desigualtats i polítiques públiques».

Les dones estan infrarepresentades en els àmbits de la ciència, tecnologia, enginyeria i matemàtiques

menstrual com compreses i tamps estaven gravats amb un IVA del 10%. Segons dades de l'Organització de Consumidors i Usuaris (OCU) les persones menstruants a l'Estat espanyol es deixaran uns 2.000€ en compreses i tamps al llarg de la seva vida fèrtil. L'octubre del 2022 el govern espanyol va decidir reduir-ne l'IVA fins el 4%, incloent aquests productes dins de la categoria de béns de primera necessitat. Tot i que cal celebrar aquesta mesura, van quedar fora d'aquesta reforma altres productes d'higiene femenina igualment importants com són les copes menstruals i les compreses de tela, que mantenen un gravamen del 21%. Per tant, el següent pas seria incloure aquests altres productes reutilitzables i sostenibles dins del tipus del 4% d'IVA i subvencionar-los en espais públics com els centres educatius i sanitaris, com ja va començar a fer la Generalitat el maig del 2022. Més endavant, seria recomanable que s'eliminés per complet l'IVA d'aquests productes, com ja ha fet el Regne Unit, o la provisió gratuïta d'aquests com en el cas d'Escòcia.³³

33 ARANDA, «Escòcia, primer país del món que distribuirà de franc tamps i compreses».

Polítiques educatives per la igualtat de gènere en els àmbits STEM

Les dones estan infrarepresentades en els àmbits de la ciència, tecnologia, enginyeria i matemàtiques —STEM, per les seves sigles en anglès. Els sectors tecnològic i d'enginyeria estan dominats pels homes, les dones ocupen només el 21% dels alts càrrecs executius en el sector tecnològic i el 13% dels llocs més alts en el camp de l'enginyeria.³⁴ A l'Estat espanyol, només un 2% de les dones ocupades ho estan en el sector TIC, enfront del 5,7% dels homes.³⁵ Aquesta situació també es reflecteix en l'acadèmia i les institucions de recerca i desenvolupament científics: només el 28% dels membres del consell científic i administratiu i el 20% dels caps de les institucions d'educació superior són dones a la UE.³⁶ Aquesta situació no només deriva en el fet que les dones tinguin menys perspectives laborals i salari-

34 BOTELLA (et al.), «Gender diversity in STEM disciplines: A multiple factor problem».

35 ONTSI, «Mujeres y digitalización: de las brechas a los algoritmos».

36 EUROPEAN COMMISSION, «She Figures 2015. Gender in Research and Innovation. Statistics and Indicators».

als, sinó que també suposa perdre el potencial que la diversitat de gènere aporta als equips —per exemple, en el foment de la innovació—³⁷ i alhora posa en risc la neutralitat de la tecnologia disponible —per exemple, en la creació d'algoritmes amb biaixos de gènere.³⁸

Les propostes de polítiques públiques adreçades a reduir la segregació ocupacional de gènere en disciplines STEM són variades i poden anar des d'aquelles dirigides a garantir processos de selecció, contractació i promoció no discriminatoris i impulsar canvis en la cultura laboral que contribueixen a la segregació laboral de les dones —o polítiques de demanda—; fins a polítiques dirigides a propiciar l'interès i la confiança de les dones a l'hora d'escollir especialitzar-se en aquestes disciplines, fomentar la creació de xarxes entre alumnat i professionals i visibilitzar referents amb qui puguin emmirallar-se —o polítiques d'oferta. Centrant-nos en aquest segon tipus

37 ASHCRAFT; MCLAIN; EGER, «Women in tech: The facts».

38 CASTANEDA (et al.), «Dealing with Gender Bias Issues in Data-Algorithmic Processes: A Social-Statistical Perspective».

Les influències socials i familiars es presenten com a factors altament determinants i poden intensificar els estereotips que relacionen gènere i STEM

de polítiques, és important recalcar que l'evidència indica que la bretxa STEM apareix en edats molt primerenques i s'intensifica al llarg de l'etapa escolar.³⁹

Les influències socials i familiars es presenten com a factors altament determinants, i poden intensificar els estereotips que relacionen gènere i STEM, tals com la creença que els homes tenen més habilitats que les dones en matemàtiques o que les carreres de ciència i enginyeria són «carreres masculines»,⁴⁰ fet que impacta negativament les aspiracions professionals de les dones i, fins i tot, el seu rendiment acadèmic en aquestes disciplines.⁴¹ De la mateixa manera, les influències poden ser positives. Un estudi recent a l'Estat espanyol mostra com les filles de dones amb alts nivells educatius tenen

més probabilitats d'aspirar als àmbits STEM en el futur,⁴² mentre que un estudi a Suècia ensenya com les noies amb interès pels camps STEM tendeixen a conservar-lo quan altres companyes de classe també mostren inclinació per aquests camps.⁴³ Tanmateix, el darrer estudi conclou que de forma general les influències entre amigues succeeixen a l'inrevés, de forma que les influències entre amigues propicien el desinterès per aquestes disciplines i contribueixen a l'augment de la bretxa de gènere en STEM. Davant d'aquesta evidència cal preguntar-se quines accions es poden prendre des de la política pública i, més concretament des del sistema educatiu, per combatre les normes de gènere.

Per una banda, diversos estudis analitzen com el currículum escolar conté textos i materials educatius en matemàtiques i ciència que expressen biaixos de gènere.⁴⁴ Una

revisió de 115 manuals de l'ESO indicava una petita presència de mencions i aparicions de dones als textos educatius en comparació a les referències a homes, cosa que evidencia la seva exclusió des dels ensenyaments.⁴⁵ Aquesta manca de representativitat deixa de banda els coneixements i les experiències de les dones i impedeix la creació de dones referents. En aquest sentit, cal destacar l'adaptació del currículum de Primària i ESO aprovada al 2022, que incorpora la perspectiva de gènere com a principi central en totes les matèries. També es poden promoure iniciatives que promoguin explícitament l'interès de les nenes en STEM, com la introducció de programes d'educació digital, robòtica o programació des de tots els nivells educatius i també en activitats extra-escolars.

Per altra banda, durant els darrers anys diverses institucions han dissenyat incentius financers com per exemple polítiques de beques

39 LINDAHL, «A longitudinal study of students' attitudes towards science and choice of career»; MARGINSON (et al.), «STEM: Country comparisons. Report for the Australian Council of Learned Academies»; LIPPA, «Gender, nature, and nurture».

40 HILL; CORBETT; ST ROSE, «Why so few? Women in science, technology, engineering, and mathematics».

41 BIAN; LESLIE; CIMPIAN, «Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests».

42 SÁINZ; MÜLLER, «Gender and family influences on Spanish students' aspirations and values in stem fields».

43 RAABE; BODA; STADTFELD, «The social pipeline: How friend influence and peer exposure widen the STEM gender gap».

44 UNESCO, «Descifrar el código: La educación de

las niñas y mujeres en ciencias, tecnología, ingeniería y matemáticas (STEM)».

45 LÓPEZ-NAVAJAS, «Análisis de la ausencia de las mujeres en los manuales de la ESO: una genealogía de conocimiento ocultada».

Aquest tipus de polítiques de «discriminació positiva» pretenen neutralitzar els biaixos que allunyen les dones d'aquests àmbits i alhora crear referents per a les futures generacions

adreçades a dones que inicien estudis universitaris en àmbits STEM, o han establert quotes que imposen una participació més igualitària en determinats estudis. Aquest tipus de polítiques de «discriminació positiva» pretenen neutralitzar els biaixos que allunyen les dones d'aquests àmbits i alhora crear referents per a les futures generacions. Per tal d'impulsar el canvi, cal continuar estenent els incentius financers que actuen a mode de «trampolí» per a les dones, així com subvencionar i promoure iniciatives dins les institucions educatives que estableixin mecanismes per fomentar la paritat en aquelles àrees on les dones es troben més infrarepresentades.

Polítiques en l'àmbit de la salut

L'estudi del cos humà, de les malalties i de com curar-les sempre ha pecat d'androcentrista i blanc.⁴⁶ Des de diferents disciplines s'ha assenyalat com, especialment la medicina, ha establert normes genèriques per la

cura del cos únicament prenent com a referència el cos masculí. Aquest fet ha tingut i té conseqüències sobre les persones que no tenen aquest tipus de cos. Per exemple, pot ser que en alguns casos les dones tinguin símptomes d'infarts diferents als dels homes i això pot fer que sigui més difícil identificar un infart en el cos d'una dona.⁴⁷ Un altre exemple són els efectes secundaris de la vacuna contra la Covid-19, que després d'administrar-la s'ha vist com alterava la regularitat del cicle menstrual i en alguns casos induïa a menstruacions més doloroses.⁴⁸ La mancança de la perspectiva de gènere fa que no només s'estudï el cos «tradicionalment masculí», sinó també que s'oblidin qüestions de salut que afecten altres tipus de cossos. A més a més, seguint aquest fil argumental, s'aplica el prototip masculí a totes les persones que s'identifiquen amb aquest gènere obviant qualsevol dissidència existent.

No és només quin tipus de cos s'ha estudiat, sinó que l'estudi de la medi-

cina i les ciències de la salut en tots els seus subàmbits ha estat limitat a una mirada masculina. Per aquest motiu no només tenim coneixements limitats de com afecten a altres cossos certes malalties, sinó que tot allò relacionat amb el cos que no és tradicionalment masculí s'ha anat obviant. En aquest apartat del nostre article ens centrem en tres polítiques públiques de caràcter feminista que es poden desenvolupar per millorar el benestar dels altres cossos.

Menstruació

Avui en dia segueixen existint molts llocs i espais públics que no disposen de les instal·lacions necessàries perquè una persona menstruante pugui canviar-se tranquil·lament.⁴⁹ No existeixen llocs per canviar-se perquè l'espai no està pensat *ni per ni per a* les persones menstruants. Una proposta senzilla que facilitaria el dia a dia d'aquestes persones és la instal·lació de papereres dins de tots els lavabos públics per tal de llençar

46 RIEKER; BIRD, «Rethinking Gender Differences in Health: Why We Need to Integrate Social and Biological Perspectives».

47 BEAL, «Gender and Stroke Symptoms: A Review of the Current Literature».

48 NAZIR (et al.), «Menstrual abnormalities after COVID-19 vaccines: A systematic review».

49 HOLST (et al.), «Experiences of menstrual inequity and menstrual health among women and people who menstruate in the Barcelona area — Spain: a qualitative study».

La menstruació segueix sent un impediment una vegada al mes per a moltes persones per tal de dur a terme tasques habituals

els residus, és a dir, tampons i/o compreses, però també piques per si alguna persona utilitza una copa menstrual. Així com, caldria augmentar el nombre de lavabos públics que ajudaria a reduir aquesta bretxa discriminatòria.

La menstruació segueix sent un impediment una vegada al mes per a moltes persones per tal de dur a terme tasques habituals.⁵⁰ Cal fer una revisió de les solucions que es donen a les persones menstruants amb forts dolors des de la ginecologia; aquestes normalment no són més que «*pren-te un paracetamol o comença amb les pastilles anticonceptives*». La primera part de la frase implica que mensualment un cos menstruante ha de medicar-se amb calmants o pal·liatius, cosa que a part de ser qüestionable, fa que ens preguntem com un procés «natural» del nostre cos és tractat com una molèstia o un impediment. La segona part de la frase implica que l'única solució implica prendre's una pastilla que, entre d'altres, té com a efecte secundari

canvis d'estat d'ànim i augment de risc d'infart. No és només l'atenció sanitària la que ha de ser actualitzada, sinó també cal que empreses i llocs de treball ofereixin una alternativa a aquelles persones que no poden continuar amb la seva rutina a causa del malestar provocat per la seva menstruació.⁵¹

Finalment, l'educació és una eina que es pot utilitzar per a fer arribar aquesta informació a la canalla. Cap persona menstruante s'hauria d'avergonyir de tenir la regla.⁵² A més a més, tots els gèneres haurien de conèixer com, per què i cada quan es produeix aquest fenomen. Visibilitzar la diversitat de cossos menstruants existents també és un deure pendent en l'educació, cal explicar per què no totes les dones menstruants i per què no tots els cossos que menstruants són o han de ser el que socialment es considera com a «femení». De fet, és clau que la formació sobre menstruació i salut sexual tingui un discurs que no doni peu a la transfòbia.

Protocol en cas d'agressió

Un dels àmbits sanitaris on és important aplicar la perspectiva feminista són els protocols d'actuació en cas d'agressió sexual. No parlem només de l'existència d'un protocol, sinó de quin paper juga la víctima en aquest procés. En alguns casos el mateix protocol d'actuació, a part de ser cansat i tediós, acaba revictimitzant aquella persona que ha patit violència. El fet que més de dos especialistes de la salut facin a la víctima les mateixes preguntes en un lapse de 30 minuts li fa reviure l'experiència. Això fa que la supervivent sigui revictimitzada i hagi de tornar a passar emocionalment pel mal tràngol. És cert que es necessita informació per estudiar el cas, especialment si es vol portar a judici, però ha d'existir una altra manera per recollir-ne el testimoni.

Una proposta podria passar per la digitalització de l'expedient de la supervivent, amb totes les garanties de confidencialitat necessàries, per tal d'evitar aquesta re-revictimització i repetició dolorosa de les preguntes.

50 LAUX-BIEHLMANN; HOOGHE; ZOLLNER, «Menstruation pulls the trigger for inflammation and pain in endometriosis»; TEPERI; RIMPELÁ. «Menstrual pain, health and behavior in girls».

51 YEBRA SERRANO, «Baja laboral por menstruación dolorosa».

52 VERDE, «El tabú de la regla: las mujeres se callan el dolor y ocultan su incomodidad».

La construcció de societats feministes requereix de polítiques que enderroquin totes les estructures de poder generadores de desigualtats entre persones

Ginecologia

L'últim aspecte en què ens centrem en aquest article és en l'aplicació de la perspectiva LGBTI+ en el món de la ginecologia. En ple 2023 existeixen molts professionals de la salut que, a consulta, només pregunten per les relacions sexuals amb penetració entre home i dona cis.⁵³ No es tracta només d'un tema polític, sinó d'un tema de salut. Les infeccions i malalties per transmissió sexual no són només del món cisheterosexual, ni totes les pacients que passen per ginecologia són cisheterosexuals.

Una altra mancança de l'especialitat de la ginecologia a l'hora de tractar amb la diversitat sexual és el cas de la transfòbia. Es reporten habitualment casos de discriminació a consulta perpetuats per especialistes de la salut que s'adrecen amb el gènere erroni cap al pacient, dubten de la seva identitat i tenen un tracte paternalista.⁵⁴

53 BORRAZ, «Lesbianas en el ginecólogo: Heteros hasta que se demuestre lo contrario».

54 BORRAZ, «La difícil relación entre las personas trans y el sistema sanitario: 'En ginecología me llaman Rubén, pero cuando me desvisto empiezan a tratarme en femenino'».

Per aquests dos motius, entre d'altres, cal dotar de perspectiva de gènere i LGBT+ al personal ginecològic per tal que totes les persones que passin per consulta se sentin segures en l'àmbit personal i en l'àmbit sanitari.

Construint futur des del present

Les polítiques públiques analitzades en els apartats anteriors apunten a tres qüestions fonamentals. En primer lloc, les administracions públiques tenen un paper crucial a l'hora de combatre les desigualtats existents a partir del disseny i la implementació de les polítiques públiques. En segon lloc, per revertir les desigualtats de gènere, esdevé imperatiu incloure la transversalització de gènere en totes les polítiques públiques. En tercer lloc, les diferents anàlisis realitzades han posat de manifest com altres eixos de desigualtat, més enllà del gènere, també provoquen desigualtats. Així doncs, és necessari avançar en la introducció de la perspectiva interseccional. En aquest article hem fet una breu anàlisi sobre com determinades polítiques públiques en

àmbits concrets poden contribuir a redreçar desigualtats existents. Les mesures presentades no pretenen ser exhaustives, només una mostra de possibles polítiques feministes necessàries per combatre les discriminacions actuals. Així, les podem entendre com a petites passes que a curt i mitjà termini milloraran les vides de moltes persones. Ara bé, la construcció de societats feministes requereix de polítiques que enderroquin totes les estructures de poder generadores de desigualtats entre persones. ■

■ Bibliografia

- ANDERSEN, Martin E.; NIX, Emily. «Can the child penalty be reduced? Evaluating multiple policy interventions». A *Statistics Norway Discussion Paper*, núm. 983, 2022.
- ANGHEL, Brindusa; CONDE-RUIZ, José Ignacio; MARRA DE ARTIÑANO, Ignacio. «Brechas salariales de género en España». A *Hacienda Pública Española*, núm. 229, pàg. 87-11, 2019.
- ASHCRAFT, Catherine; MCLAIN, Brad; EGER, Elizabeth. «Women in tech: The facts». A *National Center for Women & Technology (NCWIT)*, 2016.
- BACCHI, Carol. «Policies as Gendering Practices: Re-Viewing Categorical Distinctions». A *Journal of Women, Politics & Society*, 2016.
- BEAL, Claudia. «Gender and Stroke Symptoms: A Review of the Current Literature». A *Journal of Neuroscience Nursing*, núm. 42 (2), 2010.
- BEIER, Friederike. «Marxist perspectives on the global enclosures of social reproduction». A *tripleC*, núm. 16 (2), pàg. 546-561, 2018.
- BIAN, Lin; LESLIE, Sarah-Jane; CIMPIAN, Andrei. «Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests». A *Science*, vol. 355, núm. 6323, pàg. 389-391, 2017.
- BICK, Alexander; FUCHS-SCHÜNDELN, Nicola. «Taxation and labour supply of married couples across countries: A macroeconomic analysis». A *The Review of Economic Studies*, vol. 85 (3), pàg. 1543-1576, 2018.
- BORRAZ, Marta. «Lesbianas en el ginecólogo: Heteros hasta que se demuestre lo contrario» [en línia]. A *elDiario.es*, de 9 d'octubre de 2017. Disponible a: <www.eldiario.es>.
- BORRAZ, Marta. «La difícil relación entre las personas trans y el sistema sanitario: 'En ginecología me llaman Rubén, pero cuando me desvisto empiezan a tratarme en femenino'» [en línia]. A *elDiario.es*, de 12 de juny de 2019. Disponible a: <www.eldiario.es>.
- BOTELLA, Carmen (et al.). «Gender diversity in STEM disciplines: A multiple factor problem». A *Entropy*, vol. 21 (1), núm. 30, 2019.
- BÜNNING, Mareike. «What happens after the 'daddy months'? Fathers' involvement in paid work, childcare, and housework after taking parental leave in Germany». A *European Sociological Review*, volum 31 (6), 2015.
- CASTANEDA, Juliana (et. al). «Dealing with Gender Bias Issues in Data-Algorithmic Processes: A Social-Statistical Perspective». A *Algorithms*, 2022.
- CICCIA, Rossella; SAINSBURY, Diane. «Gendering welfare state analysis: tensions between care and paid work». A *European Journal of Politics and Gender*, vol. 1 (1-2), 2018.
- EUROPEAN COMMISSION. «She Figures 2015. Gender in Research and Innovation. Statistics and Indicators». A *Directorate-General for Research and Innovation*, 2016.
- FARRÉ, Lúdia (et al.). «Changing gender norms across generations: Evidence from a paternity leave reform». A *BSE Working Paper*, núm. 1310, 2022.
- FARRÉ, Lúdia (et al.). «Gender inequality in paid and unpaid work during Covid-19 times». A *Review of Income and Wealth*, series 68 (2), 2022.
- FARRÉ, Lúdia; GONZÁLEZ, Libertad. «Does paternity leave reduce fertility?». A *Journal of Public Economics*, núm. 172, pàg. 52-6, 2019.
- FRASER, Nancy. «After the family wage: A postindustrial thought experiment». A *Justice Interruptus: Critical Reflections on the «Postsocialist» Condition*, pàg. 41-66, 1997.
- GOLDIN, Claudia. *Career and Family*. Nova Jersey: Princeton University Press, 2021.
- GORJÓN, Lucía; LIZARRAGA, Imanol. «El incesante goteo contra la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres». A *ICE, Revista de Economía*, núm. 921, 2021.
- HILL, Catherine; CORBETT, Christianne; ST ROSE, Andresse. «Why so few? Women in science, technology, engineering, and mathematics». A *American Association of University Women*, 2010.
- HOLST, Anna Sofie (et al.). «Experiences of menstrual inequity and menstrual health among women and people who menstruate in the Barcelona area —Spain: a qualitative study». A *Reprod Health*, núm. 19 (1), 2022.
- HUERTA, Maria C. (et al.). «Fathers' leave and fathers' involvement: Evidence from four

OECD countries». *A European Journal of Social Security*, núm. 16, pàg. 308–346, 2014.

ICHINO, Andrea (et al.). «Taxes, Childcare, and Gender Identity Norms». *A IFN Working Paper*, núm. 1283. Stockholm: Research Institute of Industrial Economics (IFN).

INSTITUT CATALÀ DE LES DONES (ICD). *Dones en el treball. Dossier estadístic elaborat per l'Observatori d'Igualtat de Gènere*, 2020.

JEFFERSON, Therese. «Women and retirement pensions: A research review». *A Feminist Economics*, núm. 15 (4), pàg. 115-145, 2009.

KANTOLA, Johanna; LOMBARDO, Emanuela. *Gender and Political Analysis*. Londres: Palgrave, 2017.

KUSSY, Angelina; PALOMERA, David; SILVER, Daniel. «The caring city? A critical reflection on Barcelona's municipal experiments in care and the commons». *A Urban Studies*, 2022.

LANDSTEDT, Evelina; HARRYSON, Lisa; HAMMARSTRÖM, Anne. «Changing housework, changing health? A longitudinal analysis of how changes in housework are associated with functional somatic symptoms». *A Int J Circumpolar Health*, vol. 75 (1), 2016.

LAUX-BIEHLMANN, Alexis; HOOGHE, Thomas; ZOLLNER, Thomas. «Menstruation pulls the trigger for inflammation and pain in endometriosis». *A Trends Pharmacol Sci*, núm. 36 (5), 2015.

LINDAHL, Britt. «A longitudinal study of students' attitudes towards science and

choice of career». *A NARST Annual Conference*, April 15-18, 2007, New Orleans.

LIPPA, Richard. «Gender, nature, and nurture». *A Routledge*, 2005.

LOMBARDO, Emanuela; MEIER, Petra. «Challenging boundaries to expand frontiers in gender and policy studies». *A Policy & Politics*, vol. 50 (1), 2022.

LÓPEZ-NAVAJAS, Ana. «Análisis de la ausencia de las mujeres en los manuales de la ESO: una genealogía de conocimiento ocultada». Madrid: Ministerio de Educación, 2014.

MARGINSON, Simon (et al.). «STEM: Country comparisons. Report for the Australian Council of Learned Academies». 2013.

MARTÍNEZ, Marta; CUTILLAS, Sergi; DE LA FUENTE, María. «La Fiscalidad en España desde una perspectiva de género». *A Institut per a l'estudi i la transformació de la vida quotidiana*, 2016.

MORAN, Charo; PARIENTE, Helena; HERRERO, Yayo. «Tems per la vida. Una reflexió contextualitzada a la ciutat sostenible». *A Dossiers del temps*, Ajuntament de Barcelona, 2022.

MORENO, Carlos. «Viure en proximitat, la ciutat dels 15 minuts» [en línia]. *A Barcelona Metròpolis*. Desembre de 2020. Disponible a: <www.barcelona.cat>.

NAZIR, Maheen (et al.). «Menstrual abnormalities after COVID-19 vaccines: A systematic review». *A Vacunas*, S77-S87, 2022.

NEPOMNYASCHY, Lenna; WALDFOGEL, Jane. «Paternity leave and fathers' involvement with their young children». *A Community, Work and Family*, núm. 10, pàg. 427-453, 2007.

OBSERVATORI DEL TREBALL I MODEL PRODUCTIU. «La situació de desigualtat salarial a Catalunya entre homes i dones». Barcelona: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Generalitat de Catalunya, 2017.

ONTSI. «Mujeres y digitalización: de las brechas a los algoritmos», 2020.

PAZOS MORÁN, María. «¿Afectan los impuestos a la (des)igualdad de género? El caso del IRPF español». *A Documentos de trabajo del Instituto de Estudios Fiscales*, núm. 2, 2011.

PRIETO, Lydia; ALVARIÑO, Manuel. «Treball essencial: precarietat i polítiques públiques - Cures remunerades» [en línia]. *A Espai Zero Vuit*, 2022. Disponible a: <www.espaizerovuit.com>.

RAABE, Isabel J.; BODA, Zsófia; STADTFELD, Christoph. «The social pipeline: How friend influence and peer exposure widen the STEM gender gap». *A Sociology of Education*, vol. 92, núm. 2, pàg. 105-123. 2019.

RAMÍREZ-SAIZ, Alba (et al.). «Can Proximal Environments Prevent Social Inequalities Amongst People of All Ages and Abilities? An Integrative Literature Review Approach». *A Sustainability*, núm. 14 (19), 2022.

RIEKER, Patricia; BIRD, Chloe. «Rethinking Gender Differences in Health: Why We Need to

Integrate Social and Biological Perspectives». A *The Journals of Gerontology, Series B*, 60 (Special Issue 2), 2005.

SÁINZ, Milagros; MÜLLER, Jörg. «**Gender and family influences on Spanish students' aspirations and values in stem fields**». A *International Journal of Science Education*, vol. 40, núm. 2, pàg. 188-203, 2018.

TEPERI, Juha; RIMPELÄ, Matti. «**Menstrual pain, health and behavior in girls**». A *Soc Sci Med*, núm. 29 (2), 1989.

RIUDAVETS, Marc; MUÑOZ, Marina. «**Treball essencial: precarietat i polítiques públiques - Treball no remunerat**» [en línia]. A *Espai Zero Vuit*, 2022. Disponible a: <www.espaizerovuit.com>.

UNESCO. «**Descifrar el código: La educación de las niñas y mujeres en ciencias, tecnología, ingeniería y matemáticas (STEM)**». A *Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura*.

VARA, Miranda. «**Gender inequality in the Spanish public pension system**». A *Feminist Economics*, vol. 19 (6), pàg. 136-159, 2013.

VERDE, Nuria. «**El tabú de la regla: las mujeres se callan el dolor y ocultan su incomodidad**» [en línia]. A *RTVE*, de 27 de maig de 2021. Disponible a <www.ineaf.es>.

YEBRA SERRANO, Marta. «**Baja laboral por menstruación dolorosa** » [en línia]. A *INEAF Business School*, de 4 d'agost de 2022. Disponible a < www.ineaf.es>.

ZELLEKE, Almaz. «**Institutionalizing the universal caretaker through a basic income?**». A *Basic Income Studies*, núm. 3, 2008.